

สารบัญ

ฎีกาโหรคำนวณพระฤกษ์	หน้า	๑
เตรียมการพระราชพิธี	„	๔
งานบรมราชาภิเษก –		
(ก) พิธีเบื้องต้น	„	๒๑
(ข) พิธีบรมราชาภิเษก	„	๓๒
(ค) พิธีเบี่ยงปลาย	„	๕๖
เทียบเมือง	„	๗๔
นานาประเทศแสดงอัชฌาสัย	„	๕๑
ภาคผนวก –		
(ก) คำถวายชัยมงคลและพระราชดำรัสตอบ	„	๕๘
(ข) บัญชีพระสงฆ์ที่เข้างาน	„	๑๔๒
(ค) คำประกาศเทวดาในพระที่นั่งไพศาล ทักษิณ	„	๑๕๒

วันนั้นสมบูรณได้ยิ่งทุกประการซึ่งจะหาพระฤกษ์วันใดมาเทียบเทียม
มิได้ ในคำภีร์กล่าวว่ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจักรทรงพระเจริญ
ตะบะเศษะเกริกไกรพระราชกฤษฎาภินิหารไพศาลไปในทิศานุทิศ
ราชศัตร์เมื่อบีจามิตรภายนอกภายในจักพ่ายแพ้พระบรมเดชา
นุกาพทุกเมื่อ อีกพระบรมวงศานุวงศแลสมณชีพราหมณไพร่ฟ้า
ข้าแผ่นดินทั้งหลาย จักรมเ็นเป็นสุขโดยพระบรมโพธิสมภ.
ปกเกล้า ๆ ท้วพระราชอาณาจักรสยาม

เพราะฉนั้น ขอพระราชทานกราบบังคมทูลพระกรุณาว่าวัน
พฤหัสที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๘ ตรงกับ
เดือน ๔ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ได้มหาศุกรมงคลพระฤกษ์เวลา ๘ นาฬิกา
กับ ๕๓ นาที ๕๒ วินาทีก่อนเที่ยง ขอพระราชทานอัญเชิญเสด็จ
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จสู่ พระแท่นสรงทรงแปรพระพักตร์สู่
เบื้องมหามงคลทิศอีสานพราหมณจะได้ ถวายน้ำกลดเกล้าพระ
มหาสังข์ชำระพระองค์ ทรงเครื่องพระมูรธาภิเชกสนานตาม
จารีต แบบ อย่าง สมเด็จพระบรมมหาจักรพรรดิภัษตราธิราชเจ้า
สืบ ๆ มา

ครั้นถึงเวลา ๑๐ นาฬิกากับ ๕๒ นาที ๕๒ วินาทีก่อนเที่ยง
เป็นประณมพระฤกษ์ ขอพระราชทานเชิญเสด็จสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวเสด็จเถลิงพระแท่น ภัทรบิฐไปจน ถึง เวลา ๑๑ นาฬิกา

กับ ๑๒ นาฬิกา ๕๒ วินาทีก่อนเที่ยงเป็นที่สุดแห่งพระฤกษ์
เพื่อทรงพระเจริญพระราชสิริสวัสดิพิพัฒนามงคล เมทนีดล
สกลราชศัตรุกนิษฐ์

กรรมิกวรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ข้าพระพุทธเจ้า

(เซ็นนาม) เสวกโท พระยาโหราธิบดี
เสวกตรี พระญาณเวท
รองเสวกเอก หลวงโลกที่ป
รองเสวกโท หลวงไตรเพทพิสัย
รองเสวกโท ขุนโลกพยากรณ์

เตรียมการพระราชพิธี

วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๖๘ (วัน ๔ ๓ ค่ำ
ปีฉลู) กำหนดสวดมนต์จารึกพระสุพรรณบัฏในพระอุโบสถ
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ตั้งโต๊ะจำลองปิดทองบนธรร-
มาสน์ศิลาหน้าบุษบกพระมหามณเฑียรต้นปฐมากร ประดิษฐาน
แผ่นทองคำสำหรับจารึกพระสุพรรณบัฏบรมนามาภิไธยและแผ่น
ทองคำที่จะจารึกพระดวงพระชนมพรรษาและงาคลังสำหรับแกะ
พระราชลัญจกรสำหรับแผ่นดิน ประดิษฐานบนพานทองสองชั้น
สำหรับใหญ่ตั้งบนโต๊ะนั้น มีเครื่องนมัสการทองใหญ่กับพระแท่น
ทรงกราบตรงหน้าธรรมาสน์ศิลาออกมา และตั้งอาสน์สงฆ์
ข้างผนังด้านเหนือในพระอุโบสถ ที่ซาลาหน้าพระอุโบสถตั้ง
ศาลบูชาเทวดาคู่หนึ่ง เวลา ๕ ล.ท. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมหมื่นวิวัชรพรรษาเสด็จยังในพระอุโบสถ ทรงจุดเทียน
เครื่องนมัสการแทนพระองค์ พระสงฆ์ราชาคณะ ๑๐ รูป มี
พระธรรมวโรดมเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนเป็นประธาน เจริญ
พระพุทธมนต์ โหรับบูชาเทวดา

วันรุ่งขึ้นเจ้าพนักงานได้ตั้งโต๊ะจำลองปิดทอง ตรงประ-
ตูกกลางในพระอุโบสถตั้งบายศรีแก้ว ทอง เงิน สำหรับใหญ่

พร้อมด้วยเครื่องสำหรับเวียนเทียนสมโภช และบายศรีตอง
 ลองทอ) ขาวขาวข้ายคู่หนึ่ง กับมะพร้าวอ่อนสี่ระยะสุกรข้ายขาว
 คู่หนึ่ง สำหรับบูชาพระฤกษ์ เวลา ๑๐ ก.ท. พระเจ้าบรม
 วงศ์เธอ กรมหมื่นวิจิตรวราณปริชา เสด็จมาทรงจุดเทียนเครื่อง
 นมัสการ พระราชาคณะ ๑๐ รูปถวายพรพระ ครั้นเวลาใกล้
 พระฤกษ์ ทรงจุดเทียนทองรูปเงินที่โต๊ะทองสำหรับจารึกซึ่ง
 ตั้งอยู่ตรงหน้าอาสน์สงฆ์ตอนต้นเรียงกันอยู่ ๓ โต๊ะ โต๊ะสำหรับ
 จารึกพระสุพรรณบัฏพระบรมนามาภิไธยอยู่กลาง โต๊ะสำหรับ
 จารึกพระดวงพระชนมพรรษาอยู่ด้านเหนือ ต่อ หน้า อาสน์สงฆ์
 โต๊ะสำหรับแกะพระราชลัญจกรอยู่ข้างด้านทิศทักษิณ ผู้จารึก
 แต่งตัวนุ่งห่มขาวห่มผ้าเฉียงบ่า นมัสการพระมหามณเฑียรตัน
 ปฎิมากรแล้วบ้ายหน้ากราบถวายบังคมสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว
 พาด้ายสายสิญจน์คล้องคอด้านหน้าสู่มงคลทิสิตาณ ไห
 บูชาพระฤกษ์ ถึงเวลาพระฤกษ์ ๑๐. ๓๔ ก.ท. พระยาโหราธิบดี
 ถิ่นฆ้องชัย พระสงฆ์สวดชัยมงคลคาถา พรหมณ์เป่าสังข์
 พนักงานประโคมแต้ระสังข์ดุริยางคดนตรี จางวางโท พระยา
 มหานามราช (หม่อมราชวงศ์จ้านง นพวงศ์ ณอยุธยา) เปรียญ
 ปลัดพระมูรธาธรในหน้าที่สมุหพระอัครราชเลขาธิการพระสุพรรณบัฏ
 พระบรมนามาภิไธยลงในแผ่นทองคำเนื้อ ๘ กว้าง ๖ นิ้วฟุต

ยาว ๑๖ นิ้วฟุต ทองหนัก ๓ ตำลึง ๓ บาท ๔๖ กรัม อำมาตย์ตรี
 พระญาณวิจิตร (สิทธิ โฉจนานนท์) เปรียญ ราชบัณฑิต
 จารึกดวงพระชะตาพระชนมพรรษาลงในแผ่นทองคำเนื้อ ๘ กว้าง
 ๖ นิ้วฟุต - ยาว ๑๒ นิ้วฟุต หนัก ๓ ตำลึงถ้วน ว่าที่รอง เสวกตรี
 จำรัส ทิพโยชา ข่างแกะกรมศิลปากร แกะพระราชลัญจกร
 ประจักษ์กาล เมื่อจารึกและแกะเสร็จแล้ว กรมหมื่นวิวิ
 วัฒนปรีชา ทรงประเคนอาหารภัตตา์เลี้ยงพระสงฆ์ เสวกโท
 พระยาโหราธิบดี (แหยม วัชรโชติ) เสวกตรี พระญาณเวท
 (สุข สุขโชติ) โหราทายเจิมจุมณี พรหมณ์ มหาเสวกตรี
 พระราชครูวามเทพมุนี (หว่าง รังสีพรหมณกุล) เสวกเอก
 พระสิทธิชัยบดี (อิน ศิริพรหมณกุล) หลังนำสังข์ที่พระ
 สุปุรณบัฏ และแผ่นทองคำจารึกพระดวง พระชนมพรรษา และ
 ที่พระราชลัญจกร จึงพระราชครูวามเทพมุนีพรหมณ์พิธี ม้วน
 แผ่น พระสุพรรณบัฏ พันใหม่ เบญจพรรณ และ พันผ้า แพรแดง
 พระยาโหราธิบดีม้วนแผ่นทองจารึกดวงพระชะตาพระชนมพรรษา
 พันด้วยไหมเบญจพรรณและพันผ้าแพรแดง เชิญถวายกรมหมื่น
 วิวัฒนปรีชา ทรงรับบรรจุในพระราชกรันธุ์ทองคำจาดักถาย
 ลงบาราชาวดีทั้งสองนั้น แล้วเชิญลง รวมในพระหีบทองคำลงยา
 สวมถุงไหมคลุมประจักษ์ตราไว้ แล้วเชิญประดิษฐานบนพานทอง

สองชั้นสำหรับใหญ่ปิดคลุมพื้นตาดับกั้นดินเลื่อม พระยาอุทัย
 ธรรมภูษามาลาเชิญขึ้นประดิษฐาน บนโต๊ะ จำหลักปิดทอง เห็น
 ธรรมาศน์ศิลา กรมหมื่นวิจิตรวราณปรีชา ทรงประเคนเครื่อง
 ไทยธรรมแก่พระสงฆ์ ๑๐ รูปถวายอนุโมทนากลับไป พระภควิน
 เบิกแว่นเวียนเทียน ข้างหลอองธูพระบาทรับแว่นเวียนเทียน
 สมโภชและเจิมจuronแล้ว คงประดิษฐานพระสุพรรณบัฏและ
 ดวงพระชนมพรรษาไว้ในพระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ในวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๖๘ นี้ ที่หัวเมือง
 มณฑลต่าง ๆ ในพระราชอาณาจักร ได้ตั้งพิธีเชกนามุรธาภิเษกคือ

- ๑ มณฑลอยุธยา ตั้งที่พระพุทธรบาท
- ๒ มณฑลพิษณุโลก ตั้งที่วิหารพระพุทธรชินราช วัดพระ
 มหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลกแห่ง ๑ ที่วัดพระมหาธาตุ จังหวัด
 สวรรคโลกอีกแห่ง ๑
- ๓ มณฑลนครชัยศรี ตั้งที่พระปฐมเจดีย์
- ๔ มณฑลนครศรีธรรมราช ตั้งที่พระมหาธาตุ จังหวัด
 นครศรีธรรมราช
- ๕ มณฑลพายัพ ตั้งที่พระธาตุหริภุญชัย วัดพระมหาธาตุ
 จังหวัดนครลำพูน
- ๖ มณฑลอุดร ตั้งที่พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

- ๗ มณฑลมหาสารคาม ตั้งที่พระธาตุข่อยแฮ จังหวัดแพร่
 ๘ มณฑลร้อยเอ็ด ตั้งที่บึงพระลานชัย จังหวัดร้อยเอ็ด
 ๙ มณฑลราชบุรี ตั้งที่วัดพระมหาธาตุ จังหวัดเพชรบุรี
 ๑๐ มณฑลนครสวรรค์ ตั้งที่วัดพระบรมธาตุ จังหวัด

ชัยนาท

- ๑๑ มณฑลปราจีน ตั้งที่วัดโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา
 ๑๒ มณฑลนครราชสีมา ตั้งที่วัดกลาง จังหวัดนครราชสีมา
 ๑๓ มณฑลอุบล ตั้งที่วัดศรีทอง จังหวัดอุบลราชธานี
 ๑๔ มณฑลจันทบุรี ตั้งที่วัดพลับ จังหวัดจันทบุรี
 ๑๕ มณฑลสุราษฎร์ ตั้งที่วัดพระมหาธาตุ จังหวัดไชยา
 ๑๖ มณฑลปัตตานี ตั้งที่วัดตานีนรสโมสร จังหวัดปัตตานี
 ๑๗ มณฑลภูเก็ต ตั้งที่วัดพระทอง จังหวัดถลาง

รวม ๑๗ มณฑล ๑๘ แห่ง ในวันนี้ได้มีประชุมสงฆนายก
 ในมณฑลนั้นเป็นประธาน พร้อมด้วยอุปราชสมุหเทศาภิบาล
 ในมณฑลนั้น ๆ และข้าราชการทุกหมู่เหล่าแต่งกายด้วยเครื่อง
 เต็มยศชาว พระสงฆนายกประกาศเทวดาแล้วจุดเทียนชัย
 พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนตร์ และสวดภาณวาร จนเสร็จการ
 พระราชพิธี

ครั้งรุ่งขึ้นเสวยอาหารภักดีแก่พระสงฆ์ พระสังฆานุนายก
 ดับเทียนชัย พระสังฆนายกในมณฑลนั้น ๆ เชกน้าพระพุทธร
 มนตร์เจอลงในน้ำที่เข้าพระราชพิธีด้วยอีกครั้ง ๑ แล้วมอบให้
 ผู้เป็นประธานในมณฑลนั้นจัดการเวียนเทียน สมโภชอีกตอน
 หนึ่ง เสร็จแล้วจัดให้ข้าราชการเชิญน้ำพระพุทธรมนตร์เข้ามา
 กรุงเทพพระมหานครออกอวยวันพระราชพิธี

วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๘ เวลา ๕ นาฬิกา ๓๐ นาที
 หลังเที่ยง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องขาว เสด็จออก
 พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลประจำวัน
 ตามราชประเพณี แล้วเสด็จพระราชดำเนินรหอพระธาตุมณ
 เทียร ทรงจุดเทียนทอง เงิน มีพานทองประดับดอกไม้สด
 ด้วย ๖ สำหรับ กราบถวายบังคมพระบรมอัสติ พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัว และพระราชินีในพระราชวงศ์จักรี ๓ รัชกาล กับ
 พระอัสติสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกด้วย เป็นเคารพในการที่จะ
 เสด็จเข้าพระราชพิธีบรมราชาภิเษก แล้วเสด็จขึ้นสู่พระวิมานที่
 ประดิษฐานพระบรมอัสติ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สมเด็จพระ
 พระบรมชนกนาถ และพระราชินีทั้งสองรัชกาล แล้วจึงเสด็จ
 พระราชดำเนินสู่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทรงบำเพ็ญพระราช
 กุศลทรงจุดเทียนทอง เงิน มีพานดอกไม้สดกราบถวายบังคม

คู่ ๑ มีเทียนเท่าพระองค์ในตัวชายคู่ ๑ มีต้นไม้ทองเงิน
สองข้างคู่ ๑ ต่อกออกมาทอดเครื่องนมัสการพานทองสองชั้น
และพระแท่นทรงกราบ

พระที่นั่งมหาเสวตฉัตรลาดด้วยหนังไกรสรราชสีห์ทั้งพื้น มี
ศิรัษะและมีย่อนออกมาที่เก็จ ตั้งพระที่นั่งพุดตาลทองคำ
รัตนสิงหาสน์บนแผ่นหนังไกรสรราชสีห์ ที่ประทับเสด็จออก
ทรงรับคำถวายชัยมงคล มีโต๊ะทองสำหรับตั้งเครื่องราชูปโภค
อยู่ข้างบนนั้นทั้งสองข้าง ทุ้มพระแท่นลารองพระที่นั่งมหา
เสวตฉัตรตั้งต้นไม้ทองเงินสี่มุมๆ ละต้นเป็น ๒ คู่ พระมหา
นพปฎลเสวตฉัตรลดลงแต่งใหม่ ทอดไว้บนขาทรายเบื้องหลัง
ข้างตัวนอก เพื่อจะยกขึ้นพร้อมกันกับพระฤกษ์สร้างพระมูรธา
ภิเษก

ตั้งเครื่องสูง หักทองขวางห้าชั้น หน้าเสาตอข้างหน้าพระ
ที่นั่งมหาเสวตฉัตร ๔ คู่ หน้าเสาตอข้างหลังพระที่นั่งมหา
เสวตฉัตรตั้งชุมสายเป็นคู่กัน ๒ คู่ ตั้งพระราชบัลลังก์ตรงหน้า
พระที่นั่งมหาเสวตฉัตร เป็นที่เสด็จออกประทับ พระบรม
วงศานุวงศ์ ข้าทูลลอองธุลีพระบาทเฝ้า ทอดเครื่องพาน
พระจันทร์หมากสำหรับใหญ่ มีพระแสงง้าว พระแสงปืนทอด
ราวข้างหลังพระราชบัลลังก์

พระบรมศพอีกเป็นพิเศษ เพื่อเคารพในการที่จะเสด็จเข้าพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเสร็จแล้วเสด็จกลับ

พระราชพิธีบรมราชาภิเษก

การแต่งตั้งสถานที่ วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๖ ตรงกับ (วัน ๑ ๓ ๔ ค่ำ ปีฉลู จ.ศ. ๑๒๘๗) เป็นวันตั้งน้ำวางด้าย เริ่มการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเฉลิมพระราชมนต์เขี้ยว ซึ่งตั้งการที่พระมหามณเฑียร คือ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พระที่นั่งไพศาลทักษิณ และพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน อันเป็นสถานที่ได้กระทำพระราชพิธีบรมราชาภิเษกมาแต่ก่อน

ในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เชิญพระสัมพุทธพรรณี พระมณีรัตนปฏิมากรแก้วมรกตน้อยประดิษฐานในพระที่นั่งบุษบกมาลา มีเทียนทอง เทียนเงิน หนักเล่มละ ๘ บาท ตั้งในบุษบกทั้ง ๔ มุม ๒ คู่ ที่เกรินข้างบุษบกทั้งสองข้างตั้งโต๊ะทองรองพานทองสองชั้น สำหรับใหญ่มีพุ่มดอกไม้สดทั้งสองข้างคู่ ๑ ที่ฐานชั้นลดลงมา มีเทียนทอง เทียนเงิน หนักเล่มละ ๘๐ บาท ๒ คู่ หน้าพระที่นั่งบุษบกตั้งโต๊ะทองจำลองมีพานทองจัดดอกไม้สดตามลำดับชั้นเป็นหลั่นลงมา มีเทียนพระมหามงคล

พระบรมศพอีกเป็นพิเศษ เพื่อเคารพในการที่จะเสด็จเข้าพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเสร็จแล้วเสด็จกลับ

พระราชพิธีบรมราชาภิเษก

การแต่งตั้งวันที่ วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๘ ตรงกับ (วัน ๑๙ ค่ำ ปีมล จ.ศ. ๑๒๘๓) เป็นวันตั้งน้ำวงด้าย เริ่มการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเฉลิมพระราชมณเฑียร ซึ่งตั้งการที่พระมหามณเฑียร คือ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พระที่นั่งไพศาลทักษิณ และพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน อันเป็นสถานที่ได้กระทำพระราชพิธีบรมราชาภิเษกมาก่อน

ในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เชิญพระสัมพุทธพรรณี พระมณีรัตนปฏิมากรแก้วมรกตน้อยประดิษฐานในพระที่นั่งบุษบกมาลา มีเทียนทอง เทียนเงิน หน้าเล่มละ ๘ บาท ตั้งในบุษบกทั้ง ๔ มุม ๒ คู่ ที่เกรินข้างบุษบกทั้งสองข้างตั้งโตะทองรองพานทองสองชั้น สำหรับใหญ่มีพุ่มดอกไม้สดทั้งสองข้างคู่ ๑ ที่ฐานชั้นลดลงมา มีเทียนทอง เทียนเงิน หน้าเล่มละ ๘๐ บาท ๒ คู่ หน้าพระที่นั่งบุษบกตั้งโตะทองจำลักลายมีพานทองจัดดอกไม้สดตามลำดับชั้นเป็นหลั่นลงมา มีเทียนพระมหามงคล

คู่ ๑ มีเทียนเท่าพระองค์ในตู้ขาซ้ายคู่ ๑ มีต้นไม้ทองเงิน
สองข้างคู่ ๑ ต้อออกมาทอดเครื่องนมัสการพานทองสองชั้น
และพระแท่นทรงกราบ

พระที่นั่งมหาเสวตฉัตรลาดด้วยหนังไกรสรราชสีห์ทั้งสี่ มี
ศิรัษะและมอญีนออกมาที่เก็จ ตั้งพระที่นั่งพุดตาลทองคำ
รัตนสิงหาสน์บนแผ่นหนังไกรสรราชสีห์ ที่ประทับเสด็จออก
ทรงรับคำถวายชัยมงคล มีโตะทองสำหรับตั้งเครื่องราชูปโภค
อยู่ข้างบนนั้นทั้งสองข้าง ที่มีพระแท่นลารองพระที่นั่งมหา
เสวตฉัตรตั้งต้นไม้ทองเงินสี่มุมๆ ละต้นเป็น ๒ คู่ พระมหา
นพปฎลเสวตฉัตรลดลงแต่ใหม่ ทอดไว้บนขาทรายเบื้องหลัง
ข้างตัวนอก เพื่อจะยกขึ้นพร้อมกันกับพระฤกษ์สร้างพระมูรธา
ภิเษก

ตั้งเครื่องสูง หักทองขวางห้าชั้น หน้าเสาดอนข้างหน้าพระ
ที่นั่งมหาเสวตฉัตร ๔ คู่ หน้าเสาดอนข้างหลังพระที่นั่งมหา
เสวตฉัตรตั้งชุมสายเป็นคู่กัน ๒ คู่ ตั้งพระราชบัลลังก์ตรงหน้า
พระที่นั่งมหาเสวตฉัตร เป็นที่เสด็จออกประทับ พระบรม
วงศานุวงศ์ ข้าราชการองครักษ์พระบาทเฝ้า ทอดเครื่องพาน
พระจันทร์หมากสำหรับใหญ่ มีพระแสงง้าว พระแสงปืนทอด
ราวข้างหลังพระราชบัลลังก์

พระสุทรส์สายเลื่อนติดตรงเสาคู่หน้าพระที่นั่งมหาเศวตฉัตร
เพื่อสำหรับไขพระสุทรส์เวลาเสด็จออกทรงรับคำถวายชัยมงคล

ตั้งพระแท่นเป็นเตียงพระสงฆ์สวดภาณวารด้านเหนือชิดกับ
พระทวารกลาง มีพระราชาคณะนั่งปรกอยู่ข้างทิศตะวันออก
แห่งพระแท่นเตียงสวดภาณวาร ราชบัณฑิตยส์ถือสายสัญญาณ
ชักลูกประคำข้างเตียง สวดด้านตะวันตก ตั้งกระโจมเทียบชัย
จึงผ้าขาวบางปักทองแดงตรงหน้าพระแท่นเตียงสวดภาณวาร

ตั้งอาสน์สงฆ์หน้าเสานอกเครื่องสูง ห้าชั้นหักทองขวางกับ
ระหว่างเสา และที่พระเฉลียงหลังเสาด้วยเป็น ๔ แถว

ตั้งที่พระบรมวงศานุวงศ์เฝ้าทูลลอองธุลีพระบาทตรงพระ
ที่นั่งมหาเศวตฉัตรพระเฉลียงและที่มุขทิศปัจฉิม ข้างทูล
ลอองธุลีพระบาทในพระราชสำนัก และทหารมหาดเล็ก
ราชองครักษ์ยืนเฝ้า ที่พระเฉลียงทิศตะวันออกตรงพระที่นั่งมหา
เศวตฉัตร ระหว่างกลางพระที่นั่งหน้าพระราชบัลลังก์ ข้างทูล
ลอองธุลีพระบาทเป็นสองหมู่สำหรับเสนาอำมาตย์เฝ้า มีช่องทาง
เดินกลาง และหน้าอาสน์สงฆ์เป็นสองทาง บนเพดานมีพวง
ดอกไม้ร้อยกรองเป็นระย้าขนาดใหญ่ ระหว่างระย้าโคมแก้ว
เป็นสองแถว ๆ ละ ๕ พวง พวงระย้าร้อยกรองด้วยดอกไม้
ขนาดย่อม ที่ช่องพระบัญชรและช่องพระทวารทุกช่อง

ในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ตั้งพระแท่นมณฑลที่ริมผนัง
 ด้านตะวันออกทางมุมผนังข้างเหนือ มีโต๊ะหมู่จำลองของ
 ประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมากร พระพุทธรูปบุษยรัตนองค์ใหญ่
 และองค์น้อย พระชัยวัฒน์ประจำรัชกาลทั้ง ๖ รัชกาล พระ
 ชัยเนาวโลหของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระ
 นิรันตราย พระเรือนแก้ว พระแก้วอุ้มบาตร พระเจดีย์ลังกา
 บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระธรรมคัมภีร์ พระสุพรรณบัฏ
 กับดวงพระชนมพรรษา ซึ่งได้เชิญแห่มาจากพระอุโบสถวัด
 พระศรีรัตนศาสดาราม และเครื่องราชกกุธภัณฑ์ เครื่อง
 พระบรมราชาภรณ์และเครื่องราชูปโภค รูปเทวดาเชิญหีบ
 พระราชลัญจกร และเชิญพระแสง ตั้งพระจันหยก พระ
 ครอบพระกริ่ง พระมหาสังข์ มีเชิงเทียน ทอง เงิน หนักเล่ม
 ละ ๘ บาทตั้งสำหรับพระราชพิธี กับประดับพระแสงสำหรับ
 แผ่นดิน พระแสงประจำรัชกาล พระแสงอัญญาวุธ ที่ราว
 หลังในพระแท่นมณฑล ที่เส้าพระแท่นมณฑลมีพระมหา
 เสวตฉัตรพระกัณฐิรมย์ ธงชัยราชกระบี่คู่ช พระครุฑพ่าห์
 ธงมหาราช ธงมหาไพชยนต์ พระเต้าน้ำพระพุทธรูปมนตร์ต่าง ๆ
 เหมบั๊กแวนเวียนเทียน และเทียนทอง เทียนเงิน หนัก
 เล่มละ ๘ บาท ที่เตียงลารองพระแท่นมณฑล มีเทียนพระ

มหามงกุฎ ๑ มีเชิงเทียนทอง เทียนเงิน หน้ากลมละ ๘ บาท
 สูลับกับหม้อน้ำพระพุทธรณ์ และพานทองจัดดอกไม้ ๖ คู่
 มีตู้เขียนเท้าพระองค์อยู่เบื้องขวาเบื้องซ้ายพระแท่นมณฑลคู่ ๑
 หน้าพระแท่นมณฑลตั้งเครื่องนมัสการลงยาราชาวดี มีพระ
 แท่นทรงกราบ วงด้ายสายสัญญาณสพานจากพระแท่นมณฑล
 แยกเลียบบไปตามบัวผนังเหนือช่องพระบัญชาทั้งสองด้าน ไป
 ออกช่องพระทวารเทวราชมเหศวร์ตรงพระที่นั่งบุษบกมาลา แล้ว
 แยกไปตามเสาพระที่นั่งอมรินทร์วินิจฉัยทั้งสองข้าง แล้วแยก
 เลี้ยวเข้าที่กระโจมเทียนชัยและพระแท่นเด็จพระสุทนต์โยง
 สายสัญญาณจากสพานมายัง อาสน์สงฆ์เจริญพระพุทธรณ์ใน
 พระที่นั่งอมรินทร์วินิจฉัย และพระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระที่นั่ง
 จักรพรรดิพิมานทุกสายตามสถานที่เจริญพระพุทธรณ์ แล้ว
 โยงสายสัญญาณไปวงรอบพระราชมณฑปที่ท่าพระราชพิธี และ
 วงไปยังพระมณฑปพระกระยาसनารองพระมูรธาภิเษก และ
 วงต่อออกไปยังพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามด้วย

พระที่นั่งอัฐทิศอุทุมพรราชอาสน์ มีพระบรรเสวตฉัตร
 บั๊กอยู่ท่ามกลาง ตั้งอยู่ตรงหน้าพระทวารที่ลงจากหอพระสุราลัย
 พิมาน มีตั้งอัฐทิศทำด้วยไม้ ไม้สีสุกพันผ้าขาวปูผ้าขาวตั้งเทวรูป
 อธิไทโพธิบจต และเทวรูปนพเคราะห์ประจำทิศ มีเต้าน้ำศิลา

พระถ้อยศิลาจารึกอักษรกลมตาด และกรดสังข์ของพราหมณ์
มีเครื่องนมัสการถ้อยแก้วเชิงจัดพุ่มดอกไม้สด ตามสี่เทวดา
นพเคราะห์ และมีเทียนทอง เทียนเงินคู่ ๑ ทั้ง ๘ ทิศ เทวรูป
พระเกตุตั้งอยู่เหนือตั่งไม้สี่สูกพันผ้าขาวปูผ้าขาวบนพระแท่น
ลาข้างหน้าพระที่นั่งอัฐทิศมีเครื่องบูชา ทิศกลางเทียนทอง
เทียนเงิน หน้าเล่มละ ๘ บาท บูชาพระเศวตฉัตรคู่ ๑ ทั้ง
๓ วัน ถึงวันเสด็จขึ้นอัฐทิศย้ายเทวรูปเทวดาคงก่อนมารวม
อยู่บนตั่งข้างหน้า วันเจริญพระพุทธรูป ๓ วัน ตั้งบัตถอด
มณฑปจำลองลายปิดทองโหรบุชานพเคราะห์ และมีขันพระสาคร
เงินนำพระพุทธรูปสำหรับโหรจุดเทียนติดบุชานพเคราะห์อยู่
ข้างหน้าด้วยพระขัน ๑

พระที่นั่งภัทรบิฐ มีพระบวรเศวตฉัตรประดิษฐานอยู่ตรง
หน้าพระทวารที่ลงจากหอพระธาตุมณเฑียร มีโตะตั้งข้างพระ
ที่นั่งภัทรบิฐ ทั้งสองข้างสำหรับตั้งเครื่องราชูปโภค มีพานทอง
จัดพุ่มดอกไม้ ขวดทองปักดอกไม้คู่ ๑ เทียนทองเทียนเงิน
หน้าเล่มละ ๘ บาทคู่ ๑ ตั้งบนพระแท่นลารองพระที่นั่งภัทรบิฐ
บูชาพระบวรเศวตฉัตรนั้น

ตั้งโตะปักเงิน เครื่อง ลายक्रम ที่ บูชา ณ ที่ประดิษฐาน พระ
สยามเทวาธิราช ตรงลับแลพระทวารเทวราชมเหศวร ตั้งโตะ

เครื่องบูชาต่อมาข้างหน้าอีกโต๊ะ ๑ มีเทียน ทอง เงินหนัก
๓ ตำลึงคู่ ๑

ในพระที่นั่งไพศาลทักษิณนี้ มียันต์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
อักขระขอมตัวทองแขวนห้อยอยู่กับระย้าแก้วไฟฟ้าตรงหน้าโต๊ะ
ที่บูชาพระสยามเทวาธิราช มีสายสัญญาณต่อจากสพานมาที่ยันต์
ห้อยลงมาสำหรับพระราชาคณะผู้ใหญ่ถือเวลาประกาศเทวดา มี
ยันต์ พระอริยสาวก อัครคาถาตัวทองแขวนที่ผนังตามแนวลวด
บัวประจำทิศทั้ง ๘ ต่อสายสัญญาณจากสพานมาผูกที่ยันต์ทั้ง
๘ ยันต์ เพดานพระที่นั่งมีพวงดอกไม้ระย้ากรองเป็นระย้าสอง
แถวๆ ละ ๗ มีพวงมาลัยเป็ยผูกห้อยที่พระบวรเศวตฉัตร พระ
ที่นั่งอิฐทิศ และพระที่นั่งภัทรบิฐโยงด้ายสายสัญญาณจากสพาน
มายังพระบวรเศวตฉัตรทั้งสองแห่ง และมีพวงระย้า ดอกไม้
ขนาดย่อม ห้อยตาม พระบัญชรและพระทวาร

ทอดพระราชบัลลังก์ที่ประทับต่อหน้าพระที่นั่งอิฐทิศออก
มาตามผนังด้านทักษิณช่องที่สาม ทอดเครื่องพานพระจันทร์หมาก
ทองคำลงยาราชาวดี และพระแสงง้าว พระแสงปืนทอดราว
อยู่หลังพระราชบัลลังก์

ตั้งอาสน์สงฆ์ข้างแนวผนัง ด้านเหนือหน้าพระแท่นมณฑล

ออกมาเป็น สองแถว ต่อจากพระทวารเทวราชมเหศวร์ข้าง
วันตกเดี่ยว

พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการที่ได้รับพระราชทาน
พานทองเฝ้าทูลลอองธุลีพระบาท หน้าแถวอาสน์สงฆ์ตอน
วันตก ผันหน้าไปยังที่ประทับทิศวันออก

หลังพระที่นั่งภัทรบิฐและที่พระเจดีย์ชานพักค้ำไม้ เป็น
ที่มหาดเล็กและเจ้าพนักงานกรมต่าง ๆ ผู้ที่หน้าเกี่ยวกับพระ
ราชพิธีเฝ้าทูลลอองธุลีพระบาท

ชานพักท้องพระโรงหน้าพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน เป็นที่
พระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายในเฝ้าทูลลอองธุลีพระบาท ท้าวนาง
เถ่าแก่เฝ้าตามพระเจดีย์ท้องพระโรงหน้าทั้งสองข้าง

พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ตั้งพระแท่นบรรทมในพระฉาก
ด้านวันออกตอนข้างเหนือมี นพปฎลเศวตฉัตรแขวนลอย บน
เพดานเหนือพระแท่นบรรทม ลดแต่งใหม่ทอดอยู่บนขาทราย
โยงด้ายสายสิญจน์ผูกไว้ เมื่อเวลาพระมหามงคัลฤกษ์สร้างพระ
มูรธาภิเศกสนานจะได้ยกขึ้นแขวน บนพระแท่นลดพระยี่ภู่
พับคลุมเย็บระบับไว้พร้อมด้วย พระเชนย ทองบนพาน แวนฟ้า
บน พระแท่นบรรทม ตั้ง ม้าหมู่เชิญพระชัยเนาวโลทรักษกาลที่ ๕
ประดิษฐานพร้อมด้วยพานทองประดับดอกไม้สดและเทียนทอง

เงินหนัก ๘ บาท ๒ คู่ เครื่องสักการบูชา มีเครื่องเฉลิมพระ
 ราชมณฑลตั้งอยู่พร้อมคือ ศีลาบตโมรา พรรณพืช เข้า
 เปลือก ถั่ว งา เมล็ดพรรณผักกาด เมล็ดฝ้าย วัลาร้แต่ง
 ประดับด้วยเครื่องทองฝังเพชรพลอย ปลูกดาสนบนพระแท่น
 บรรณสำหรับพระราชอาสนะ ๕ รูปเจริญพระพุทฺทมณตร์บนพระ
 แท่น ตั้งเครื่องนมัสการเครื่องแก้วเจียรไนยหน้าพระแท่น
 บรรณปูราชอาสน์นมัสการ มีพระฉากกั้น ห้องกลาง ทอด
 พระราชอาสน์ที่ประทับทรงสดับพระราชอาสนะ ๕ รูปเจริญพระ
 พุทฺทมณตร์ ทอดเครื่องพานพระศรีลงยาราชาวดีของเดิม มี
 พระมณฑปพระมหามงคสำหรับทรงเมื่อเวลาพระราชอาสนะเจริญ
 พระพุทฺทมณตร์และลาดสรงพระพักตร์ มีขันพระนพในเวลา
 พระสงฆ์ราชอาสนะเจริญพระพุทฺทมณตร์เชกษาพระพุทฺทมณตร์ทั้ง
 ๓ วันนั้นด้วย

ในพระฉากตอนใต้ห้องทรงเครื่อง ตั้งพระแท่นลาดราช
 อาสน์ ตั้งเครื่องสรงพระพักตร์และเครื่องพระสำอางพร้อม
 มีนพปฏลเสวตฉัตรแขวนลอยเหนือพระแท่น ลดแต่งใหม่
 ทอดอยู่บนขาทราย โยงด้ายสายสิญจน์มาผูกไว้ จะได้ยก
 ขึ้น เมื่อเวลา พระมหามงค พระฤกษ์ สรงพระมูรธาภิเศกสนาน
 พร้อมกัน และมีฉากห้องสรงต่อเนื่องกัน

มณฑปพระกระยาसनาน

มณฑปพระกระยาसनาน ปลุกที่ชาลวหน้าชานพักด้าน
 ด้วนออกยกพนชนหนึ่ง ตั้งพระมณฑปพนขาว ยอดพนขาว
 มีนาคชูง้อยช่อ ตั้ง กระ จังปิดทอง มีเฟื้องอุบะจำปาทองรอบ
 เพดานผ้าขาวปิดทองชำลุลายมีอุบะจำปาทองห้อยกลาง มีพระ
 สุธรรมาทองแผ่ลวดลายแย่งทรงเข้าบิณฑัง ๔ ด้าน ตั้งตั้งไม้
 อุทุมพรบนลาดทองในมณฑป วันสงพระ มุรธาภิเษกสนาน
 จะได้ ตั้งลาดทองเครื่องสงพระพักตร์ ลงยาราชาวดีมีพระครอบ
 มุรธาภิเษกสนาน และมีใบตะขบซึ่งเป็นใบไม้กาลกิณีสำหรับ
 ทรงเหยียบ และที่ยกพื้นฐานพระมณฑปมีราชวัตรพื้นขาวลาย
 ดวงทองมีเครื่องสูงทองแผ่ลวด ๗ ชั้นพื้นโหมดสี ทอง นาก เงิน
 บั๊กทั้ง ๔ มุม ๆ ละ ๓ องค์ ที่ราชวัตรประดับผูกตั้นกล้วย ตัน
 อ้อย จันทน์มาก จันทน์มะพร้าว มีช่องทางชนทั้ง ๔ ด้าน

ตั้ง บุษบกน้อยลายสลักปิดทองสำหรับตั้งพระชัยเนาวโลก
 ทิศบูรพา ตั้งบุษบกน้อยลายสลักปิดทอง สำหรับตั้งพระพิฆ
 เณศทิศปัจฉิม สำหรับเวลาเชิญนำเสด็จสู่ที่พระมณฑปสง
 พระมุรธาภิเษกสนานจะได้ประดิษฐานในมณฑป มีศาลเทวดา
 บุษบาอุกษัจตุโลกบาลทั้ง ๔ ศาลพระอินทร์ อยู่กลาง มณฑป
 โหระเริ่มบูชาตั้งแต่วันที่ ๒๒ ที่ ๒๓ ที่ ๒๔ ทั้ง ๓ วัน ถึงวัน

ที่ ๒๕ จะได้เสด็จสู่พระแท่นสรงพระมูรธาภิเษกสนาน เจ้าพนักงานจึงย้ายศาลพระอินทร์ ไปตั้งที่ศาลาหน้ามณฑปวิเศษบูรพา ส่วนศาลจตุโลกบาลทั้ง ๔ ย้ายไปเข้าตั้งตามราชาวัตรทั้ง ๕ มุมเวียนช่อง ท่างจีน ลงให้เป็นการ สดวก กับตั้งโต๊ะ เครื่องสังเวทเวศกากลางหาวที่หลังศาลพระอินทร์ที่ศาลาวิเศษบูรพา มีกระถางรูปและเทียนทองเงินหนักเล่มละ ๖ บาทคู่ ๑

และ ปลุกประรำ มี ยกพื้น ข้าง พระเจดีย์ พระมหามณเฑียรด้านตะวันออก เป็นที่ประทับพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายในเฝ้าเวลาสรงพระมูรธาภิเษกสนาน

ปลุกประรำมียกพื้นข้างพระเจดีย์พระมหามณเฑียรด้านตะวันตก เป็นที่ขาทูลฉลองคู่พระบาทภรรยาข้าราชการเฝ้า

โรงพระราชพิธีพราหมณ์

มีโรงพระราชพิธีพราหมณ์ ที่ริมกำแพงนอกถนนทางข้างพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยด้านตะวันออก กับด้านทิศตะวันตกแห่งพระที่นั่งบรมพิมาน หน้าหน้าโรงพระราชพิธีไปทางทิศใต้ มีช่อฟ้าใบระกาหางหงษ์ทำด้วยไม้จริงปิดท่อน้ำตะโก หลังคาตาดผ้าขาว เพดานผ้าขาว ฝ้าบุผ้าขาว มีไม้โกลนทวาร บักราชวัตรดูชะแลงทาขาวมีฉัตรธงกระดาศ ๕ ชั้น ประดับ

ด้วยต้นกล้วย ต้นอ้อย จันทน์หมาก จันทน์มะพร้าว ตั้งเตียง
มณฑลเล็กประดับกระจกในโรงพระราชพิธี มีโต๊ะทองตั้ง
พระอิสริยยศ พระอนุมา พระนารายณ์ พระลักษมี พระมเหศวรี
พระพรหม พระมหาพิณณเสศ กับตั้งโต๊ะเทวดานพเคราะห์
และตั้งโต๊ะเบญจครรรค์ ตั้งหม้อกุนฑล ๕ หม้อ อยู่เบื้องขวา
เตียงมณฑล ตั้งเตาโหมกุนฑลอยู่เบื้องซ้ายไว้พร้อม

ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม มีเทียนพระมหาม
งคลวันละคู่ ๑ เทียนเท่าพระองค์วันละคู่ ๑ มีเครื่องนมัส
การพานทองใหญ่สำหรับบูชาในวันพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนตร์
วันที่ ๒๒ วันที่ ๒๓ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์นั้นด้วยทั้ง ๓ วัน

งานบรมราชาภิเษก

(ก) พิธีเบื้องต้น วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๘ เวลา
๖ ล.ท. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่อง
ครึ่งยศทหารบก เสด็จออกเกยหน้าพระที่นั่งบรมพิมานประทับ
พระราชยานกง เสด็จโดยขบวนราบแต่เกยหน้าพระที่นั่งบรม
พิมาน หัวหมั้นพระยามานพวิศรี มหาเดเล็กเชิญพระแสง
ฝักทองเกลี้ยงตามเสด็จ และเป็นผู้นำเชิญตามเสด็จต่อไปทุกเวลา
ทหารมหาเดเล็กรักษาพระองค์ ตั้งกองเกียรติยศหน้ากระทรวงวัง

พร้อมด้วยแตรวงธงประจำกอง เทียบพระราชยานที่เกยหน้า
 พระทวารเทเวศร์รักษา เสด็จในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พระ
 บรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทโดยลำดับ
 ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระสัมพุทธพรรณี พระพุท
 ธมณรัตนปฏิมากรน้อย ซึ่งประดิษฐานอยู่ณพระที่นั่งบุษบกมาลา
 แล้ว เสด็จทางพระทวารเทเวศร์ เจ้ากรมพระตำรวจ
 หลวงนำเสด็จ มหาเด็กละเจ็ดเครื่องและจางวางมหาเด็กละตาม
 เสด็จขึ้นประทับในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ประทับพระราช
 บัลลังก์ เจ้าพนักงานประโคมแตรสังข์ดุริยดนตรี สังฆการี
 อาราธนาสมเด็จพระราชาคณะพระราชาคณะ ๓๐ รูป มีพระเจ้า
 วรวงศ์เธอ กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้าเป็น
 ประธาน ซึ่งจะได้เจริญพระพุทธมนต์ตั้งนวางด้ายเข้าทางประตู
 สนามราชกิจ พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการชั้นได้รับ
 พระราชทานพานทอง และผู้มีหน้าที่เข้าไปเฝ้าทูลละอองธุลี
 พระบาท พร้อมกับพระสงฆ์ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจุด
 เทียนเครื่องนมัสการหน้าพระแท่นมณฑล สมเด็จพระสังฆราช
 เจ้าถวายศีลแล้ว พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ทรงจุดเทียน
 ทอง เงิน บูชาพระบวรเศวตฉัตรที่พระแท่นอัฐทิศ และเทียน
 ที่โต๊ะเครื่องบูชาพระสยามเทวาธิราช และเทียน ทอง เงิน

บูชาพระเศวตฉัตรที่พระที่นั่งภัทรบิฐแล้วประทับพระราชบัลลังก์
พระราชครูวามเทพมุนี เจ้ากรมพราหมณ์ พิธีถวายน้ำพระมหา
สังข์ พราหมณ์เป่าสังข์ เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนตร์จบ
สมเด็จพระสังฆราชเจ้าถวายพระพรลา เวลา ๗.๕๐ ล.พ. สมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับโดยขบวนราบตามทางเดิมขึ้นประทับพระ
ที่นั่งบรมพิมาน

วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ เวลาเช้าพระสงฆ์ได้มานั่งณอาสน์
สงฆ์พร้อมอยู่ในพระที่นั่ง อมรินทร วินิจฉัย เข้าพระราชพิธี รวม
๘๐ รูป เวลา ๙.๕๐ ก.ท. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องครึ่ง
ยศทหารบกประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์เสด็จพระราชดำเนิน
โดยขบวนราบแต่หน้าพระที่นั่งบรมพิมานเข้าสู่พระที่นั่งอมรินทร
วินิจฉัย พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการเฝ้าตามตำแหน่ง
จึงทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการพระ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า
ถวายศีล ถึงเวลาอุดมมหาราชกฤกษ์ ๑๐.๐๔ ก.ท. สมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวทรงจุดเทียนทองชนวนด้วยไฟฟ้าทรงตั้งสัตยาธิษฐาน
แล้วถวายเทียนทองแด่สมเด็จพระสังฆราชเจ้าทรงจุดเทียนชัย
พระสงฆ์ ๘๐ รูปพร้อมกันสวดคาถาจุดเทียนชัย พระยาโหรา
ธิบดีลู่น้องชัย พราหมณ์เป่าสังข์ กรมแสงในขับไม้บัณเฑาะว์
พนักงานประโคมแตรสังข์เครื่องดุริยดนตรี เมื่อจุดเทียนชัย

แล้ว ทรงจุดเทียนชนวนเครื่องสังเวท ให้มหาดเล็กกองตั้ง
 เครื่อง เชิญเครื่องสังเวทไปตั้งสังเวท ตามสถานที่สำคัญ
 ต่าง ๆ คือ ๑. ที่พระสยามเทวาธิราชในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ
 ๒. ที่พระที่นั่งเศวตฉัตรในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยนี้ ๓. ที่พระ
 มหาเศวตฉัตรในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ๔. ที่พระมหา
 เศวตฉัตรในพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ๕. ที่พระมหาเศวตฉัตร
 ในพระที่นั่งอนันตสมาคม ๖. ที่พระนเรศวรเป็นเจ้าแห่งห้องภุช
 มาลา ๗. ที่เทวสถานพระอิสวรร ๘. ที่เทวสถานพระนารายณ์
 ๙. ที่เทวสถานพระคเณศ ๑๐. ที่เทวรูปนหอเชือก ๑๑. ที่พระ
 หลักเมือง ๑๒. ที่พระเสื่อเมือง ๑๓. พระกาพย์ศรี ๑๔. พระ
 เพลิง ๑๕. พระเจตคุปต์ ๑๖. ที่เทวรูปนหอแก้วพระภูมิกับ
 ๑๗. เทวรูปที่ตึกดิน สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประเคนไตรแพร
 ยัมแพรหลายก้านแย่งทรงเข้าบิณฑุ์แก่พระสงฆ์พร้อมด้วยเหรียญ
 บรมราชาภิเษก ทำด้วยโลหะทองแดงเป็นที่ระลึกแก่พระสงฆ์
 พระราชาคณะ ๘๐ รูปแล้ว เสด็จขึ้นพระที่นั่งไพศาลทักษิณ เจ้า
 กรมพระตำรวจหลวงทั้ง ๔ คือพระยามหาเทพ พระยามหานรินทร์
 พระอินทรเทพ พระพิเรนทรเทพ นำเสด็จขึ้นทางพระทวาร
 เทวราชมเหศวร์ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นพระที่นั่งไพศาล
 ทักษิณ ประทับพระราชบัลลังก์ เจ้าพนักงานสังฆการีอาราธนา

พระสงฆ์ ๓๐ รูป ที่จะได้เจริญพระพุทฺธมณฑลไปในพระที่นั่ง
ไพศาลทักษิณ อีก ๕๐ รูปนั้นรับพระราชทานฉันในพระที่นั่ง
อมรินทรวินิจฉัย ครั้นเสร็จ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ
ออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการบูชา
พระธรรมที่พระแท่นเตี้ยงสวด พระราชาคณะชั้นเตี้ยงนั่งปรก
๑ รูป ชั้นพระแท่นสวดภาณวาร ๔ รูป เริ่มสวดภาณวารตั้งแต่
วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดการพระราชพิธี เวลา ๑๑.๑๕ ก.ท.
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนวิชัยกลับขึ้นสู่
พระที่นั่งบรมพิมาน

ครั้นเวลา ๖ ก.ท. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องเต็มยศ
จอมพลทหารบก ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ทรงสาย
สพายมหาวชิรมงกุฎ เสด็จโดยขบวนมายังพระที่นั่งอมรินทร
วินิจฉัย บรรดาข้าราชการบริพารแต่งเต็มยศสวมครุยตามฐานันดร
ศักดิ์หน้าตามเสด็จ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับพระราช
บัลลังก์ในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พระบรมวงศานุวงศ์ และ
ข้าราชการเฝ้าทูลลอองธุลีพระบาทตามตำแหน่ง สมเด็จพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช พร้อมด้วย
ที่ปรึกษาอภิมานันดรอันมีศักดิ์รามธิบดี กราบบังคมทูลถวาย
เครื่องราชอิสริยาภรณ์เสนางคบิดอันมีศักดิ์ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ทรงรับแล้วเสด็จในพระสุตฺร ทรงสายสพายงามาธิบดิ์แล้วเสด็จ
 ออก ทรงจุดเทียนเท่าพระองค์ในตู้ทั้ง ๒ ซึ่งตั้งอยู่ซ้ายขวา
 แห่งพระที่นั่งบุษบกมาลา ทรงจุดเทียนนมัสการพระแล้ว ทรง
 จุดเทียนชนวนด้วยไฟฟ้า พระราชทานพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
 กรมหมื่นวิวัชรพรรณีประิษา เสด็จไปทรงจุดในพระอุโบสถวัด
 พระศรีรัตนศาสดาราม เจ้ากรมพระตำรวจหลวง ๔ นายนำ
 เสด็จขึ้นพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ทรงจุดเทียนเท่าพระองค์ใน
 ตู้ทั้ง ๒ ข้างพระแท่นมณฑลแล้ว ประทับพระราชบัลลังก์
 พระยามานพวิเศษเสวยพระแสงผักทองเกลี้ยงขึ้นอยู่หลังพระราช
 บัลลังก์ พระราชาคณะที่จะเจริญพระพุทธมนตร์เข้าทางประตู
 สนามราชกิจ เข้านั่งยังอาสน์ในพระแท่นบรรทม ๕ รูป ในพระ
 ที่นั่งไพศาลทักษิณ ๓๐ รูป มีสมเด็จพระสังฆราชเจ้าเป็น
 ประธาน และเจริญพระพุทธมนตร์ในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย
 ๔๕ รูป สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ
 ที่หน้าพระแท่นมณฑลพระที่นั่งไพศาลทักษิณทรงศีลแล้ว ทรงจุด
 เทียนทอง เงิน รูปเครื่องบูชาที่โต๊ะพระสยามเทวาธิราช และ
 เทียนทอง เงิน บูชาที่พระที่นั่งอัฐทิศ กับพระที่นั่งภัทรบิฐ
 พระสาสนโสภณวัดเทพศิรินทราวาส ขึ้นบนผ้าขาวลาดอาสน์
 ที่หน้าโต๊ะพระสยามเทวาธิราช ทรงได้ขึ้นด้นพระสัมมาสัมพุทธ

เล่า จับด้ายสายสิญจน์ซึ่งโยงมาจากสายสพานมาที่ยันต์ อ่าน
 ประกาศเวทดา พระสงฆ์เจริญพระพุทธรูป พระราชครู
 วามเทพมนต์เจ้ากรรมพรหมณ์พิธีถวายน้ำพระมหาสังข์ พรหมณ์
 เป่าสังข์ แล้วถวายใบไม้สมิท ๓ อย่างพันด้วยผ้าขาวขึงต้น
 สำหรับทรงจับมัดพระองค์ คือใบมะม่วง ๒๕ ใบ สำหรับทรง
 บัดได้แก่ยันตราย ใบทอง ๓๒ ใบ สำหรับได้แก่อุบิหวัน
 ตราย ใบตะขบ ๕๖ ใบ สำหรับได้แก่โรคันตราย สมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวทรงรับมัดพระองค์ทั้ง ๓ อย่าง • แล้วพรหมณ์
 พระราชครูวามเทพมนต์รับพระราชทานกลับไปกระทำศาสตร์ปฤชา
 ชุบโหมเพลิงยังโรงพระราชพิธี พระบรมวงศานุวงศ์ และ
 ข้าราชการ ที่ทรงนับว่าเป็นราชบัณฑิตได้เข้าบูชาทิศนพระที่นั่ง
 อัฐทิศครบทั้ง ๘ ทิศ (ตั้งรายนามปรากฏข้างหน้า) พระเจ้า
 บรมวงศ์เธอ กรมหมื่นวิจิตรวราณปริชาทรงบูชาทิศกลางด้วย
 แล้วโหรบูชาเวทดาไฟโหรีบาทและบูชานพเคราะห์ สมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับในพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน เจ้า
 กรรมพระตำรวจ ๔ นำ มหาเดเล็กเชิญเครื่องตามเสด็จประทับ
 ในห้องพระบรรทม ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการแก้วเจียรนัย
 แล้วประทับพระราชอาสน์ห้องกลาง ทรงพระมหามงคสดับ
 พระสงฆ์เจริญพระพุทธรูป เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธรูป

ที่ในพระแท่นบรรทมจบ ทรงเปลื้องพระมหามงคฺล เสด็จออก
 ประทับพระที่นั่งไพศาลทักษิณ สมเด็จพระสังฆราชเจ้าถวาย
 พระพรลากลับแล้วเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงจุด
 เทียนเครื่องนมัสการบูชาพระธรรมที่พระแท่นเตียงสวดภาณวาร
 พระราชาคณะนั่งปรกและสวดภาณวารต่อไป เสด็จออกเกย
 หน้าพระทวารเทเวศร์รักษา ประทับพระราชยานกลับทางเดิม
 เวลา ๗.๕๐ ล.ท. ในระหว่างสวดมนตร์วันนั้นทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอม
 กล้าวพิเศษ แต่พระมเหสีหม่อมเจ้ารำไพพรรณี

วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่อง
 ครึ่งยศทหารเรือประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เวลา ๑๐.๑๐ ก.ท.
 เสด็จโดยขบวนราบเหนือพระราชยานสู่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย
 ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการพระแล้ว ดำรง ๔ นำเสด็จ
 ขึ้นประทับพระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระราชาคณะ ๓๐ รูป
 กระทำภักตกตฤตย์ ทรงจุดเทียนทองเงินที่พระที่นั่งอัฐทิศและ
 ที่โต๊ะบูชาพระสยามเทวาธิราช ที่พระที่นั่งภัทรบิฐ พระสงฆ์
 รับพระราชทานฉันแล้ว ถวายอนุโมทนาถวายพระพรลากลับ
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรง
 จุดเทียน เครื่องนมัสการบูชาพระธรรมที่พระแท่นสวดภาณวาร

พระราชาคณะนั่งปรกและสวดภาณวารต่อไป แล้วเสด็จกลับ
โดยขบวรราบเวลาเที่ยงวัน

เวลา ๖ ล.ท. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องเต็มยศมหาม
ม้านครราชสีมา ทรงประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์. ทรงสาย
สพายมหাপรมภรณ์ข้างเผือก ทรงพระคทาจอมพล ประทับ
พระราชยานยাত্রาขบวรราบมาพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยประทับ
พระราชบัลลังก์ พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการเฝ้า
ทูลลอองธุลีพระบาท มหาเสวกโทพระยาเทเวศรวงศ์วิวัฒน์
สมุหพระราชมนเฑียร กราบบังคมทูลพระกรุณาเบิกอุปราช
สมุหเทศาภิบาลเฝ้าทูลลอองธุลีพระบาท นายพลตรีพระยา
พระกฤษณ์รักษ์ปลัดทูลฉลองกระทรวงกระทรวงมหาดไทย เฝ้า
กราบถวายบังคมทูลรับราชการอยู่หัวเมือง มหาอำมาตย์โท
พระยาศรีธรรมราช ปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย เฝ้า
กราบถวายบังคมทูลรับราชการอยู่หัวเมืองแล้ว สมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว ทรงจุดเทียนเท่าพระองค์ทั้งสองคู่ และเทียน
พระมหามงคลเทียนทอง เงินบนพระที่นั่งบุษบกมาลา กับทรงจุด
เทียนเครื่องนมัสการแล้ว ทรงเทียนชนวนพระราชทานแก่
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นวิจิตรวรณปรีชา เสด็จไปทรง
จุดเทียนในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามเหมือนวันก่อน

ดำรวจ ๔ นำเสด็จขึ้นพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ทรงจุดเทียนเท่า
 พระองค์ในตู้เบื่องซ้ายขวาพระแท่นมณฑลแล้วประทับพระราช
 บัลลังก์ พนักงานประโคมไตรสังข์เครื่องดุริยดนตรี จึงพระ
 ราชาคณะข้านั่งอาสน์ในพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ๕ รูป ใน
 พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ๓๐ รูป กงเจริญพระพุทธมนต์ใน
 พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ๔๕ รูป สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง
 จุดเทียน พระมหามงคลที่พระแท่นมณฑล และ เครื่องนมัสการ
 หน้าพระแท่นมณฑลในพระที่นั่งไพศาลทักษิณทรงศีล แล้วทรง
 จุดเทียนทองเงินที่โต๊ะบูชาพระสยามเทวาธิราช และที่พระ
 บวรเศวตฉัตรพระที่นั่งอัฐทิศ พระที่นั่งภัทรบิฐแล้ว พระ
 ศาสนโศภณประกาศเทวดา พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
 พระราชครูวามเทพมุนีพราหมณ์ถวายน้ำพระมหาสังข์ พราหมณ์
 เป่าสังข์ แล้วถวายใบไม้สมิทธิทรงบัตพระองค์อย่างวันก่อน
 ทรงบัตพระองค์แล้ว พราหมณ์รับพระราชทานกลับไปกระทำ
 ศาสตร์ปุ่นยาชุบโหมเพลิง ราชบัณฑิตเข้าบูชาอัฐทิศ โห
 บูชาเทวดาไฟไทธิบาท และเทวดานพเคราะห์ สมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัว เสด็จประทับในพระที่นั่งจักรพรรดิพิมานห้อง
 บรรทม ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการพระแล้ว พระราชาคณะ
 ๕ รูปเจริญพระพุทธมนต์ ประทับพระราชอาสน์ทรงสดับ

พระพุทฺธมนตร์ เหมือนวานนี้ ครั้นเสร็จเสด็จออกประทับ
พระที่นั่งไพศาลทักษิณ และอมรินทรวินิจฉัยโดยนัยดังวันก่อน
เป็นเสร็จการ เวลา ๙.๐๕ ล.ท. เสด็จพระราชดำเนินกลับพระ
ที่นั่งบรมพิมาน

วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ เวลา ๑๑ นาฬิกา ก่อนเที่ยง สมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องครึ่งยศทหารบกประดับเครื่องราช
อิสริยาภรณ์ เสด็จบำเพ็ญพระราชกุศล เช่นวันก่อนทุกประการ
เวลาเที่ยงวัน เสด็จพระราชดำเนินกลับโดยขบวนราบตามทางเดิม

ครั้นเวลา ๖ ล.ท. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องเต็มยศ
ทหารปืนใหญ่ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ทรงสายสพาย
จักรบรมราชวงศ์ ประทับพระราชยานยาดราชขบวนราบมาสู่
พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ปลัดทูลฉลองกระทรวงกลาโหม
กราบบังคมทูลพระกรุณาเบิกนายทหารที่รับราชการ อยู่หัวเมือง
เฝ้าทูลฉลองธูลีพระบาท แล้วทรงกระทำราชสักการตามราช
ประเพณีและทรงเทียบชนวนพระราชทาน พระเจ้าบรมวงศ์
เธอ กรมหมื่นวิจิตรวราณปรีชา เสด็จไปทรงจุดเทียนในพระ
อุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม แล้วเสด็จขึ้นพระที่นั่งไพศาล
ทักษิณ และพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน บำเพ็ญพระราชกุศล
จริยาวัตรดูวันก่อนทุกประการ เสด็จกลับเวลา ๙.๕๐. ล.ท.

ในเวลาสวดมนต์รัตนพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่ง มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก แด่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์

(ข) พิธีบรมราชาภิเษก วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๘ ตรงกับวัน ๕๗๕ ค่ำ ปีมะเส็งศก ในวันนี้มีฝนตกโปรยปรายมาตั้งแต่ ๑.๒๕ ก.ท. ครั้นใกล้จะถึงอุโมงค์สรงพระมูรธาภิเษกฝนหยุด ไปจนเสด็จออกทรงรับคำถวายพระชัยมงคลแล้ว ฝนได้ตกอีก ครั้นจวนใกล้จะเสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนพยุหยาตราออกไปทรงกระทำสักการนมัสการพระมหามณิรัตน์ปฏิมากรวัดพระศรีรัตนศาสดาราม โดยเดชพระบารมี ฝนหยุดลงอีกเป็นมหัศจรรย์

เวลา ๘.๑๕ ก.ท. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องเต็มยศ ทหารเรือประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทรงสายสพายนพรัตนราชวราภรณ์ เสด็จโดยขบวนราบแต่พระที่นั่งบรมพิมานมาสู่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการพระแล้ว เสด็จขึ้นประทับพระที่นั่งไพศาลทักษิณ เจ้าพนักงานสังฆการี